

ТРАДИЦІЄТВОРЧА РОЛЬ БАРОКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

АНОТАЦІЯ

У статті розглядається феномен літературної традиції. Йдеться про роль Бароко у створенні традицій української культури, рецепцію цього явища літературознавчою наукою. Дослідження дає змогу твердити, що вивчення барокових традицій в інших літературних стилях уможливило розгляд неперервності українського літературного процесу і наступності літературної традиції.

Ключові слова: бароко, літературна традиція, вплив, циклічність.

На сьогодні в українському літературознавстві з'явилася низка праць, де розглядається проблема вивчення художнього стилю бароко, проте масив досліджень, у яких ідеться безпосередньо про традицієтворчу роль барокової культури, й зокрема, літератури, досить обмежений. Т. Комаринець [8, с. 4] зауважив, що дослідження романтизму і бароко довгий час були тенденційними і підпорядковувалися методологіям з марксистсько-ленінським наповненням та русифікаторській політиці радянського уряду. Як наслідок, поява і розвиток явищ бароко і романтизму в українській культурі ставилася у повну залежність від російської та інших культур, особливості стилів підганялися під кліше, а те, що виходило за рамці, – просто відкидалося. Спробуємо, зробивши огляд праць, у яких досліджується традицієтворча роль барокової літератури, виокремити основні аспекти барокової традиції, що знайшли своє місце в новій українській літературі.

Саме романтики, попри те, що вважали барокове мистецтво дивним і потворним, повертали моду на мистецтво барокової епохи: Сірано де Бержерак, королева Марго, Маріон Делорм, Ронсар, Теофіль де Віо та Сент-Аман, Шекспір та інші постаті. Вочевидь, такий інтерес був пов'язаний з прагненням підкоригувати історію літератури, схвалити естетику «дивацтва», «чудернацтва», яку нова романтична школа виносила в принципи своєї поетики [див.: 14]. Як об Буркгардт одним із перших вводить термін «бароко» стосовно мистецтва. У роботі «Der Cicerone» («Ціцероне» (1855)) [20] вчений ще розглядає архітектуру бароко як занепад ренесансу.

Згодом з'явилися фундаментальні праці Генріха Вольфліна «Renaissance und Barock» і «Kunstgeschichtliche Grundbegriffe». Зокрема, у книзі Генріха Вольфліна «Ренесанс і бароко» [2] поняття ренесансу та бароко розглядалися не просто як назви стилів, що змінюють один одного, але і як два цілком різні способи художнього мислення, що виражають принципово відмінні світогляди. Утім, що ренесансний стиль змінився бароковим, вчений вбачав одну із найважливіших закономірностей у розвитку форми, що було характерно не лише для італійського мистецтва. Оскільки у роботі йдеться про попередній намір Вольфліна розглянути і «античне бароко», стає очевидним, що, досліджуючи сутність і походження барокового стилю, вчений намагався виробити систему понять для розгляду різних «методів бачення». Цю роботу було продовжено у книзі «Класичне мистецтво», в якій Вольфлін говорить про мистецтво Високого Відродження як про результат розвитку «суто оптичного характеру», а також робить висновок, що класичне мистецтво є не конкретно-історичною, а позачасовою категорією. Ідеї отримали подальше втілення і в праці «Основні поняття історії мистецтв». Саме на межі XIX – XX століть бароко визнали як стиль у мистецтві, і з'явилися такі висловлювання: «Класицисти є захисниками принципу авторитарності, традиції, дотримання формул; бароко – це свобода» (М. Реймон) ; «Якщо бароко протистоїть класицизму як рух – застиглим формам, як світло – тіні, як нове – традиційному, як свобода – авторитарності, то чому б не вивести це протистояння із області архітектури і не зробити бароко одним із двох полюсів художньої взаємодії загалом?» [цит. за: 14, с. 102]. Після Вольфліна – Гурлітт, Бенедетто Кроче, Шпенглер, Вальтер Беньямін, Е. Курціус, Ів Боннфуа, Портогезі, Фернандес та інші вчені.

Ежен д'Орс зауважив, що бароко – це перманентний стан історії мистецтв, її парадигма, що регулярно повертається, і нарахував 22 різних бароко – від печерного до александрійського, давньоримського, готичного, вгедів ознаки бароко у сентименталістів, в модерні і в повоєнному мистецтві. У книзі «Про бароко» (1931) філософ викладає теорію «eon baroque» (бароковий дух).

За д'Орсом, "... співвідношення між духом класичним і бароковим – це питання співвідношення між Розумом та Життям. Ця опозиція може мати різні грані: Аполон – Діоніс, порядок – хаос, природність – притворство» [цит. за: 14, с. 102]. Пишучи про позачасовість бароко, вчений приходить до висновку, що бароко є стилем культури і визначати його потрібно як явище трансісторичне: залежно від часу і країни може мати найрізноманітніші варіації і свою власну схему (н. п., романтизм як реінкарнація бароко).

Теорія «культурно-історичних хвиль» обґрунтована Дмитром Чижевським у праці «Культурно-історичні епохи» (1948), а потім розвинена в фундаментальній «Історії української літератури. Від початків до доби реалізму» (1956) та в низці інших праць. Як ми вже зазначали, раніше подібні ідеї вже висувалися і обґрунтовувалися, проте Д. Чижевський пов'язав теорію культурних хвиль безпосередньо з історією української культури.

Д. С. Лихачов теж виокремлював групи стилів, відносячи при цьому бароко до групи так званих «вторинних» стилів: «Ця вторинність створює певний відрив стилю від строгих ідеологічних систем. Вона пов'язана з появою ірраціоналізму, зростанням декоративних елементів, почасти дробленням стилю, появою в ньому стилістичних різновидів... Це ж можна відзначити і в бароко, яке в окремих своїх різновидах виражає ідеологію Контрреформації (езуїтське бароко, наприклад), і в інших – прогресивні віяння епохи. Це стосується і романтизму з його різними ідеологічними різновидами (Переклад мій – О.Новик)» [11, с. 27].

А. Макаров говорить, що поняття бароковості з часом стало практично синонімом українського в мистецтві [4, с. 6]. В.Коптілов [9] також стверджує, що вивчення Бароко для України є особливо важливим, оскільки з'ясування суті стилю, який виявив себе в українській архітектурі, літературі, живопису протягом двох століть, безпосередньо стосується розуміння духовності нашого народу, становлення його культурних традицій і визначення тенденцій, які розкривалися в післябарокову епоху історії української культури. Як справедливо зазначив А. Михайлов, суть того, що іменується «бароко» або «епохою бароко», повністю пов'язана з історією його вивчення [13, с. 326]. Дві основні хвилі інтенсивного дослідження бароко, які визначає вчений, – це 1920-ті та 1960-ті роки. В українському літературознавстві друга хвиля, про яку говорить А. Михайлов, почалася дещо пізніше, але стала досить продуктивною, якщо згадати хоча б таких вчених як Володимир Кречотень, Олександра Мишанич, Микола Сулима, Богдана Криса, Леонід Ушкалов, Микола Корпанюк, Ростислав Радишевський, Петро Білоус, Валерій Шевчук, Валентина Соболев та багато інших. Українське літературознавство почало вивчати українське бароко у взаємодії з літературами й культурами інших народів, виокремило актуальні аспекти дослідження Бароко.

У дослідженнях культури були спроби позачасової характеристики стилів. Д. Чижевський двоєко ставить, наприклад, до ідей В. Державіна стосовно позачасової характеристики стилів. Ще у XIX столітті говорилося про «бароковий» характер мистецтва пізньої античності, про «реалізм» як вічну течію, яка як стильова тенденція виявлялася в різні епохи розвитку мистецтва, про «барокову готику» (готичні елементи в межах бароко) і т. п. [16, с. 356]. Ежен Д'Орс висловив припущення, що бароко – це перманентний стан історії мистецтв, її парадигма, що регулярно повертається, і нарахував 22 різних бароко – від печерного до александрійського, давньоримського, готичного, вгледів ознаки бароко в сентименталістів, у модерні й у повоєнному мистецтві. Ю.Віппер [3] досить критично висловився проти переносу поняття «бароко» із середовища мистецтва безпосередньо в область філософії, історії економіки. Вчений вважає, що потребують ретельної перевірки спроби побачити ознаки бароко в художній культурі інших континентів і прагнення Ежена Д'Орса перетворити бароко в позначення певного одвічного творчого начала, що супроводжує увесь художній розвиток людства. При цьому одним із джерел, що живить недовіру до науково-пізнавальної значущості поняття «бароко», є те, що полягає в одній із найбільш характерних рис цього стилю, риса, яку прийнято називати «протеїстичністю», багатогранністю, а часто і прямо протиріччям окремих варіантів барокового стилю. Ю. Віппер як підтвердження наводить висловлювання музикознавця Ф.Блуме, котрий, аналізуючи «багатомовність» виражальних засобів, притаманних бароковому стилю у музиці, зробив вдале узагальнення: «Осягнення бароко як єдності найбільше ускладнює та обставина, що воно є єдністю, яка складається зі суцільних протиріч» [цит. за: 20, с. 457].

Дмитро Чижевський, розглядаючи сутність бароко, звертає увагу на його походження, яке вчений вбачає у своєрідному синтезі ренесансу, середньовіччя, античності та барокових протиріч. «Запліднення культури Ренесансу впливами античності (хоч ця античність доба розуміла,

звичайно, на власний шалтл) робило неможливим усунути «поганську» культуру античності з духовного обігу. Тому питання нового культурного стилю було з самого початку не питанням про повернення до середньовіччя, а проблемою синтезу, сполучення середньовічних та ренесансових елементів. <...> І ця внутрішня протирічність, парадоксальність, протистояння різноманітного в межах єдності стало, як ми бачили, однією з найхарактеристичніших рис культурного синтезу бароко» [16, с. 364]. Леонід Ушкалов, говорячи про найвидатніші явища української літератури, зазначив, покликаючись на Дмитра Чижевського: «...в теперішній гієрархії вартостей українського письменства від давнини до сьогодні на вершині перебувають, певно, *бароко* й *романтизм* – два великі стилі, під чийм вирішальним впливом формувалася сучасна українська людина (згадаймо Дмитра Чижевського з його сакраментальним: “бароко та романтика – саме ті періоди духовної історії, що наклали на український дух найсильніший відбиток”))» [15].

Бароківі традиції яскраво виявилися у постмодернізмі. Це було закономірним, оскільки суспільство, що створило необароко, відрізнялося відсутністю авторитетного теоретичного обґрунтування, мало схильність до подрібненого і фрагментовного сприйняття, до пантеїзму і динаміки, багатовекторності та фрагментації – всі ці ознаки є типовими «Морфологічними парами», які свого часу виокремив як типологічні характеристики бароко Ежен Д'Орс [6, с. 178]. Вдалою видається думка, що бароковими за своєю суттю є, як підкреслює Кармен Відаль, ті визначення, які дали 80-м рокам Ж. Бодріяр («система симулякрів», тобто примар, що не мають ніяких референтів, фантомних світів самореференціальних знаків), Г. Дебор («суспільство вистави») або Ж. Баландьє («театрократія»). Омар Калабрезе назвав цей період «ерою необароко», Жиль Липовецький – «імперією ефемерного» та «ерою вакууму» [6, с. 178].

Сімнадцяте століття увійшло в історію європейської культури, як зазначає М. С. Каган [7], трагічним усвідомленням кризи ренесансної віри в можливість рішення протиріч між реальним та ідеальним, людиною та Богом, природою та духом, розумом та почуттям що зробило його часом «втрачених ілюзій». Ідеологічна та соціально-психологічна ситуація бароко та маньєризму повторилася і в романтизмі: «така, що здавалася віднайденою або хоча б можливою, гармонійна цілість буття не витримала перевірки реальністю, політичні, релігійні, етичні, естетичні, гносеологічні конфлікти виявилися нерозв'язуваними, і основною психологічною, ідеологічною та естетичною «барвою» епохи став драматизм (Переклад мій – О.Н.)» [7, с. 25].

Християнська традиція є наскрізною в українській культурі. Біблійні образи використовувалися і в середньовіччі, і в бароко, і в романтизмі, але, незалежно від епохи й мети використання, могли вживатися і в сенсі літеральному, і в сенсі символічному. В бароковій культурі риторики та поезики передбачали своєрідні комплекси загальних місць, топосів, сакральних значень певної системи символів, які використовували письменники. Наприклад, символ «великих вод», як різні мариністичні образи (корабель, човен, хвиля, пристань, гавань, весло і т.п.) поступово переходив із однієї символічної системи в іншу. Те ж саме ми можемо сказати і про образ саду.

П. Білоус окреслює напрямки вивчення традицій давнього письменства у новій українській літературі [1, с. 387–409]. Вчений зупиняється, зокрема, на таких явищах давнього письменства, вплив яких безпосередньо виявився у новій українській літературі, як літописання, агіографія, сміхова культура, вірші Климентія Зиновіва, театр (насамперед, інтермедії та вертеп), барокове віршування. Поміж традицій, утворених в історії української літератури завдяки бароковій культурі, можемо виокремити ще й домінування метафоричного стилю. Слід згадати, що згодом романтизм активно використовуватиме саме метафору, а Дмитро Чижевський назвав романтизм «метафоричним стилем».

В барокову епоху з'явилися нові для української та російської культур ритми часу, і, як зазначає М. Красильникова, бароко прищеплювало нове часорозуміння, нову історіософію, відповідно до якої визначалось призначення людини. «Мистецтво, література бароко відображають нове розуміння історії, її цілі та цінності, розуміння місця людини в ній – між часом і Вічністю» [10]. Важлива роль бароко і у формуванні історизму в культурі, оскільки хоча вчені й стверджують, що саме наприкінці XVIII – на початку XIX століття історизм стає «визначальною ознакою і проявом українського передромантизму та романтизму» [5, с. 96], можемо пригадати і прагнення барокового літописання утвердити місце козацтва в історії і водночас достовірно відтворити події.

А. Михайлов стверджує, що в сімнадцятому столітті співіснували два різних способи тлумачення знання – один, що йде від традиції, хоча, можливо, і не від традиції у всій її повноті, та

інший, – новий і пов'язаний з наступними досягненнями науки. Д.Чижевський стосовно української культури теж писав, що «антитетика, «діалектика» утворення цілком нового та відродження старого, по можності «прастарого», проходить через усю українську культурну творчість XVII сторіччя» [17, с. 359].

Кордоцентризм як філософія, і як одна з важливих рис барокової естетики, також знайшов своє відображення в українському романтизмі, а в російськомовних текстах вплив кордоцентричної традиції виявився, найперше, у творах російських письменників, що виступали носіями української традиції (Микола Гоголь, Орест Сомов, Василь Наріжний та інші).

Багато мотивів барокового письменства (мотив марноти, швидкоплинності і суєтності людського життя, мотив гріха і покари, мотив смерті та ін.) знаходять своє відображення і в текстах наступних епох. Сюжети та образи барокової історіографії стали основою для багатьох творів письменників-романтиків, які шукали ідеальних героїв в історії козацької епохи. Особливо велика роль барокової історіографії, оскільки, як справедливо зазначав Д. Чижевський [18, с. 317–318], вся українська історична поезія і белетристика використовує барокових історіографів як джерела (Тарас Шевченко «Гайдамаки» – «История русов», Пантелеймон Куліш «Чорна рада» – літопис Грабянки і т. ін.).

Д. Чижевський писав, що барокова література, зокрема, поезія та драматургія, мала великий вплив на розвиток народної поезії: «Не говорячи вже про напівміфічних авторів (С. Климовський, Маруся Чураївна народних пісень з часів барока, можемо конкретно бачити, як народна пісня переймає елементи стилістики барокової вірші, хоч, з другого боку, барок сам має певний нахил до народної поезії і черпає з її скарбниці засоби вже тому, що одна з цінностей поезії для барокового автора є її різнобарвність: одну з барв і дає народна традиція) [18, с. 325].

Г. Мельніков вважає, що можна говорити про виникнення на Україні єдиної метакультури бароко, яка поєднала західний бароковий компонент, місцевий православний і місцевий народний компоненти. Як і Д. Чижевський, Г. Мельніков стверджує, що важливий тут народний компонент, що забезпечив глибоке проникнення бароковості в українську народну культуру і «валоризація елементів народної культури в сакральному мистецтві, інтеграція «наївності» в систему барокових цінностей та форм, що надало цьому мистецтву неповторна чарівність синтезу «високого» і простонародного, що наочно виявилось, наприклад, в архітектурі та прикрасах уніатських храмів Пряшевської Русі (нині в Словацькій Республіці)» [12]. Говорячи про аналогічний «бароковий наїв», що виник в російському мистецтві кінця XVII – XVIII ст., Г. Мельніков вважає, що це явище дає змогу ставити питання і про вплив українського бароко не тільки на культуру московської еліти, але й на більш демократичні прошарки [12].

Багато жанрів, розповсюджених у барокову епоху, продовжували використовуватися і в епоху романтизму (елегії, послання, псалми, містерії та ін.). Характерно, що барокове мистецтво розповсюджувало свій вплив на міжнародному рівні (сарматизм польського бароко в українській культурі, барокова риторика Києво-Могилянської академії в Росії). Показовим у цьому є й існування так званої «української школи» в польській літературі барокової доби (українські інтермедії в польській драмі Якуба Гаватовича, польські вірші Данила Братковського та багато інших прикладів).

Ще один аспект, що заслуговує на увагу при вивченні традиційної ролі Бароко – створення у цю епоху граматик, поетик і риторик, які вплинули на подальший розвиток мови і літератури в багатьох слов'янських країнах (граматика Мелетія Смотрицького, поетика Митрофана Довгалевського та ін.). Народну мову починають вживати в різних шарах літератури вже в барокову епоху. Не можна обійти увагою і оновлення християнської філософії, характерне для барокової епохи, в православній церкві пов'язане з іменами Петра Могили, Єпіфанія Славинецького та інших, зокрема, Феофана Прокоповича, катехізисна система якого мала вплив до кінця 19 сторіччя.

Бароко як стиль, що охоплює європейську культуру, відобразилося не лише на своєрідності творів мистецтва, світогляді людей епохи, в яку барокові погляди домінували, але й продукувало низку явищ, які стали традиційними для культур різних народів, і вплинули на розвиток їх літератур. Теоретики хвилеподібного розвитку мистецтва говорять про зв'язок барокової епохи з попередніми та наступними епохами. Для окремих культур, таких, як українська культура, мистецтво бароко було настільки доленосним, що можемо говорити і про серйозний вплив на менталітет нації, і про виявлення барокових традицій в літературі наступних епох. Дослідження барокових традицій в інших літературних стилях дає можливість вивчення

неперервності українського літературного процесу, порівняльного дослідження стильової своєрідності як різнонаціональних літератур, так і наступності літературної традиції між історичними епохами однієї культури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білоус П.В. Історія української літератури XI–XVIII ст. : навч. посіб. / П.В. Білоус. – К. : ВЦ «Академія», 2009. – 424 с.
2. Вельфлін Г. Ренессанс и Барокко. [Перевод с немецкого Е. Лундберга]/ Редактор А.Л. Вольнській / Генрих Вельфлин. – СПб. : Грядущий день, 1913. – 164 с.
3. Виппер Ю. Б. О разновидностях стиля барокко в западноевропейских литературах XVII века // Виппер Ю. Б. Творческие судьбы и история. (О западноевропейских литературах XVI – первой половины XIX века) / Ю.Б.Виппер. – М., 1990. – С. 147–158.
4. Від бароко до бароко. Художньо-літературна акція, присвячена бароковій літературі XVII–XVIII століть і необароковим течіям XX століття: Тези доповідей конференції. – К., 1996. – 24 с.
5. Генник-Березовська З. Грані культур. Бароко, романтизм, модернізм / З. Генник-Березовська / Г.Сиваченко (пер. з чes.); М. Коцюбинська (вступ. ст.), Київський слов'янський університет. Інститут літератури ім. Тараса Шевченка НАН України. – К. : Гелікон, 2000. – 368 с.
6. Ильин И. П. Эра необарокко: постмодернизм восьмидесятых и девяностых годов / И. П. Ильин // Постмодернизм от истоков до конца столетия: эволюция научного мифа. — М. : Интрада, 1998. – С. 170–183.
7. Каган М.С. Проблема барокко в искусствознании и культурологии / М.С.Каган // Барокко и классицизм в истории мировой культуры : Материалы Международной научной конференции. Серия «Symposium». Выпуск 17. – СПб. : Санкт-Петербургское философское общество, 2001. – С 23–28.
8. Комаринець Т. І. Традиції бароко в системі українського романтизму / Т.І. Комаринець // Українське літературознавство. – 1993. – Вип. 57. – С. 3–11.
9. Коптілов В. Від Тібору до Дніпра: Шляхами поезії українського Бароко / В. Коптілов// Сучасність. – 1997. – №3. – С.89 – 95; №4 – С.93 – 103.
10. Красильникова М. Б. Человек в историософии барокко: между временем и Вечностью / М. Б. Красильникова // Человек в культуре русского барокко. Материалы международной конференции. Электронное издание. – М., Институт философии РАН, 2006. <http://barocco2006.narod.ru/krasilnikova.htm>
11. Лихачев Д. С. Развитие русской литературы X - XVII вв.: Эпохи и стили. // Лихачев Д.С. Избранные работы в 3-х т. / Д.С. Лихачев. – Т.1. – Л. : Художественная литература, 1987. – С. 24–260.
12. Мельников Г.П. Украина XVII в. как центр культурного диалога в Европе / Г.П. Мельников // Человек в культуре русского барокко. Материалы международной конференции. Электронное издание. – М.: Институт философии РАН, 2006. – <http://barocco2006.narod.ru/melnikov.htm>.
13. Михайлов А.В. Поэтика барокко: завершение риторической эпохи / А.В. Михайлов // Историческая поэтика. Литературные эпохи и типы художественного сознания. – М., 1994. – С. 326–391.
14. Михальченко Т.В. К вопросу об этапах изучения художественного стиля барокко / Т.В. Михальченко // Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету: Зб. наук. праць / [редкол. : Ж.В.Колоіз (голова), Д.Х. Баранник, П.І. Білоусенко та ін. ; Н.М.Малюга (відп. ред.), О.Б. Каневська (ред.)]. – Вип. 1. – Кривий Ріг : Видавничий дім, 2008. – С. 97–105.
15. Ушкалов Л. На ристованнях історії української літератури / Л.Ушкалов // Книжковий клуб плюс. – 2004. – № 11. – С. 16–17.
16. Чижевський Д. Культурно-історичні епохи // Чижевський Д. Українське літературне бароко: Вибр. праці з давньої літератури / Дмитро Чижевський. – К. : Обереги, 2003. – С. 345–357.
17. Чижевський Д. Сімнадцяте сторіччя в духовній історії України // Чижевський Д. Українське літературне бароко. Вибр. праці з давньої літератури / Дмитро Чижевський. – К. : Обереги, 2003. – С. 358–372.
18. Чижевський Д. Українське літературне бароко: Вибр. праці з давньої літератури / Дмитро Чижевський. – К. : Обереги, 2003. – 576 с.
19. Burckhardt, Jacob. Der Cicerone: Eine Anleitung zum Genuss der Kunstwerke Italiens. – Basel, 1855. – 1112 s.
20. Der Literarische Barockbegriff / Hrag. von W. Barner. – Darmstadt, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1975.

SUMMARY

Baroque as a style that was present in European culture, reflected not only on peculiarity works of art, peoples outlooks of epoch, where baroque mind was dominating, but produced a ranges of phenomena, which became traditional in different national literary histories. Theorists of wave-generating art development speak of the Baroque epoch connection with previous and following periods. For some cultures such, as Ukrainian, the baroque art was so fortunated, that we can talk about following influences

on features of nation and baroque traditions which became apparent in literature of following epochs. Investigation of Baroque traditions in other styles gives a possibility to study the continuity of literature process.

Key words: Baroque, Romantic poetry, tradition.

Тетяна ПАСТУХ

© 2009

Науковий керівник д.філол.н., проф. Маленська Н.А.

ОБРАЗ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО В ЕПІЧНИХ ТВОРАХ ТА ЛІТОПИСІ САМІЙЛА ВЕЛИЧКА

АНОТАЦІЯ

Розглянуто проблему дослідження образу Богдана Хмельницького в героїчному епосі та зображенні його в Літописі Самійла Величка. Проаналізовано зв'язок Літопису з фольклором в описі легендарного гетьмана.

Ключові слова: літопис, народний епос, постать Богдана Хмельницького, гіперболізація, героїчний образ.

Літописи можна вважати одними з перших писемних джерел, в яких зібрана і зафіксована народна пам'ять, що передавалась з покоління в покоління.

Автори літописів розповідали про події, свідками чи учасниками яких були самостійно та про факти, які дізнавалися з різноманітних джерел, зокрема, з усної народної творчості (переказів, легенд, билин, дум та ін.). Записи окремих літописців групували й упорядковували пізніші літописці, створювали з них збірники літописів – зводи, що були вже систематично викладеною історією. Проте літописи – пам'ятки не лише історичного характеру. Вони також мають значення й як видатні твори художнього письменства, оскільки увібрали в себе народний епос та відомі на той момент твори оригінальної і прикладної літератури.

Однією з найцікавіших і найактуальніших проблем літературознавства була і залишається проблема впливу різних жанрів народної творчості на становлення писемної літератури, розвиток літературних явищ, хід літературного процесу в цілому. Як слушно зазначив відомий український науковець і фольклорист М.Грицай: “Фольклор – це той своєрідний фокус, в якому акцентовано багатовіковий життєвий досвід народу, його мудрості. А тому розвиток української літератури був би немислимим без зв'язку з народнопоетичною творчістю“ [1,3].

Значною мірою дане твердження актуальне й для козацьких літописів кінця XVII – початку XVIII ст. Особливо виділяється серед цих праць Літопис Самійла Васильовича Величка, оскільки є водночас найбільшим та найхудожнішим з козацьких літописів. Увага до феноменального твору була прикута вже з часу його першого видання (1848р.). Ті чи інші аспекти Літопису в своїх працях висвітлювали Д.Багалій, Г.Карпов, М.Костомаров, П.Куліш, М.Максимович, П.Чубинський та ін. У дослідженні ідейно-тематичного, та художньо-проблемного змісту твору важливими є висновки і припущення М.Грушевського, М.Грицай, І.Дзири, С.Єфремова, П.Житецького, Д.Лихачова, О.Мишанича, В.Соболь, І.Франка, Р.Чижевського, В.Шевчука.

Літопис і сьогодні продовжує незмінно привертати увагу як науковців, так і всіх тих, хто цікавиться літературою, етнографією та фольклором. Однак, незважаючи на це, існують питання, які все ще вивченні недостатньо й потребують подальших студій.

Так, в контексті дослідження Літопису видається доволі цікавим й мало розглянутим питання впливу фольклору на формування образного мислення літописця, виникнення і зображення тих чи інших літературних образів твору, зокрема образу Богдана Хмельницького і порівняння з фольклорним представленням цієї постаті.

Пам'ять про видатного державного діяча і полководця Богдана Хмельницького знайшла своє відображення у багатьох творах як фольклорного, так і літературного характеру. Зокрема, на